

Evropski ekonomski i socijalni komitet

REX/381

**Uloga civilnog društva u
odnosima EU-Srbija**

Brisel,

MIŠLJENJE

Evropskog ekonomskog i socijalnog komiteta

o

ulozi civilnog društva u odnosima EU-Srbija

Izvestilac: **g. Jonuc Sibjan**

Koizvestilac: **g. Kristof Lehner**

U pismu komesara Šefčoviča od 12. decembra 2012. godine, Evropska komisija je zamolila Evropski ekonomski i socijalni savet, u skladu s članom 262 Sporazuma i članom 9 protokola o saradnji između Evropskog ekonomskog i socijalnog komiteta i Evropske komisije, da sačini istraživačko mišljenje o

Ulozi civilnog društva u odnosima EU-Srbija.

Odeljenje za spoljne odnose, koje je bilo odgovorno za pripremu rada Komiteta na ovu temu, usvojilo je mišljenje 25. juna 2013. godine.

Na svojoj 491. plenarnoj sednici održanoj 10. i 11. jula 2013. godine (sastanku od 10. jula 2013), Evropski ekonomski i socijalni komitet usvojio je sledeće mišljenje sa 171 glas za, 1 glas protiv i 1 uzdržan.

*

* *

1. Zaključci i preporuke

- 1.1. Evropski ekonomski i socijalni komitet pozdravlja napore koje su vlade Srbije uložile u reforme privrede i institucija u zemlji tokom poslednje decenije. On proces pristupanja Srbije Evropskoj uniji vidi kao priliku da se započete reforme konsoliduju i efikasno sprovedu. Ističe važnost učešća civilnog društva u procesu usaglašavanja srpskog zakonodavstva s *pravnim tekovinama* EU. Poziva Vladu Srbije i institucije EU da ojačaju svoju podršku organizacijama civilnog društva (OCD) i da ih više uključe u predstojeće korake ka ulasku u EU.
- 1.2. Evropski ekonomski i socijalni komitet pozdravlja odluku Evropskog saveta da započne pregovore o pristupanju sa Srbijom najkasnije u januaru 2014. godine. Evropski ekonomski i socijalni komitet čestita Beogradu i Prištini na potpisivanju *Prvog sporazuma o principima normalizacije odnosa* (Brisel, 19. april 2013) i Plana njegove primene usvojenog u maju. Sada poziva obe strane da primene taj sporazum uz pomoć EU. Evropski ekonomski i socijalni komitet naglašava da organizacije civilnog društva moraju biti uključene u fazu primene, pošto one mogu da daju ključni doprinos pomirenju.
- 1.3. Evropski ekonomski i socijalni komitet podstiče javne vlasti Srbije da održe više javnih rasprava i konsultacija s organizacijama civilnog društva, kako u ranim fazama oblikovanja politike, tako i u fazama primene. Evropski ekonomski i socijalni komitet ističe važnost njihovog uključivanja u ključne oblasti procesa reformi, kao što su vladavina prava, regionalna saradnja i pomirenje, društveno-ekonomski razvoj, zaštita životne sredine, poljoprivreda, prava manjina i borba protiv diskriminacije.

- 1.4. Evropski ekonomski i socijalni komitet preporučuje vladi da obrati posebnu pažnju na borbu protiv trgovine ljudima, te korupciju i organizovani kriminal. Dalje, insistira na tome da bezbednost boraca za ljudska prava i aktivista organizacija civilnog društva koji učestvuju u borbi protiv organizovanog kriminala mora biti priznata kao nešto što je potrebno i što vlada garantuje.
- 1.5. Evropski ekonomski i socijalni komitet ističe da, iako je učinjen značajan napredak u promovisanju inkluzivnijeg društva, dosta toga ostaje da se uradi da bi se izgradilo društvo u kome su svi jednaki, bez obzira na pol, seksualnu orijentaciju, poreklo ili veru. Evropski ekonomski i socijalni komitet traži od vlade da ne gubi vreme, već da sprovede Strategiju borbe protiv diskriminacije usvojenu u junu 2013. godine. Evropski ekonomski i socijalni komitet preporučuje Evropskoj komisiji (EK) da, u tesnoj saradnji s organizacijama civilnog društva, koristi svoje godišnje izveštaje o napretku da prati sprovođenje te strategije
- 1.6. Evropski ekonomski i socijalni komitet pozdravlja uključivanje Kancelarije za saradnju s civilnim društvom u vladinu Stručnu grupu Koordinacionog tela za proces pristupanja EU. Evropski ekonomski i socijalni komitet pozdravlja i učešće organizacija civilnog društva, uključujući i predstavnike socijalnih partnera, u vladinom Savetu za evropske integracije. To je dobra praksa koju treba nadograditi razmatranjem učešća organizacija civilnog društva, uključujući i predstavnike socijalnih partnera, u budućem pregovaračkom timu za pristup Srbije EU. I pored toga, treba obezbediti česte i opsežne konsultacije s organizacijama civilnog društva da bi se identifikovala ključna zajednička mišljenja i preporuke. Važno je da stručnjaci iz organizacija civilnog društva budu pozvani da se pridruže određenom broju stručnih podgrupa u okviru ove Stručne grupe Koordinacionog tela.
- 1.7. Evropski ekonomski i socijalni komitet poziva Evropsku komisiju da iskoristi IPA II da obezbedi veću podršku izgradnji kapaciteta organizacija civilnog društva (uključujući socijalne partnere) i da usmeri pažnju na jačanje podrške partnerstvima, ne samo među organizacijama civilnog društva, već i između organizacija civilnog društva i javnih vlasti. Sredstva koja su dostupna u Mehanizmu za podršku civilnom društvu treba povećati, kao i više usmeriti na projekte koje sprovode socijalni partneri. Izgradnja kapaciteta organizacija civilnog društva za značajno angažovanje u procesima EU integracija treba da ostane prioritetna oblast, tako što će se promovisati pojednostavljene procedure za odabir i sprovođenje projekata, a takođe i olakšati upotreba institucionalnih subvencija i sredstava za refinansiranje. Nije poželjna samo finansijska podrška, već i podrška mehanizmima za unapređenje dijaloga između civilnog društva i javnih vlasti.
- 1.8. Evropski ekonomski i socijalni komitet apeluje na Delegaciju EU u Srbiji da nastavi da dozvoljava refinansiranje manjih organizacija civilnog društva preko većih organizacija civilnog društva kao korak napred u omogućavanju dostupnosti tih sredstava široj zajednici organizacija civilnog društva.

- 1.9. Povećanje transparentnosti u javnim rashodima mora ostati ključna aktivnost u strategiji razvoja civilnog društva, dok mehanizme za planiranje i isplatu kofinansiranja za EU projekte koje sprovode organizacije civilnog društva treba unaprediti, a kofinansiranje povećati.
- 1.10. Evropski ekonomski i socijalni komitet poziva srpsku vladu da pojača napore za sprovođenje institucionalnog i zakonodavnog okvira pogodnog za razvoj i održivost civilnog društva. Evropski ekonomski i socijalni komitet preporučuje razmatranje uvođenja „zakona o procentu” koji bi omogućio građanima da deo svog poreza na zaradu izdvoje za organizacije civilnog društva, čime bi se još više promovisala filantropija pojedinca (na osnovu postojećeg modela u zemljama centralne i istočne Evrope), kao i uvođenje poreskih podsticaja za korporativnu filantropiju.
- 1.11. Evropski ekonomski i socijalni komitet preporučuje da se izvrši revizija nedavno usvojenog Zakona o javnim nabavkama, koji je stvorio prepreke za organizacije civilnog društva prilikom konkurisanja na javnim pozivima na tender. Taj zakon uvodi obavezne finansijske garancije koje organizacije civilnog društva ne mogu imati. To ih može sprečiti da se nadmeću u postupcima javnih tendera, ne samo u oblasti socijalnih usluga, već i zdravstvenih i obrazovnih usluga.
- 1.12. Evropski ekonomski i socijalni komitet poziva vladu Srbije da donese sveobuhvatnu strategiju za borbu protiv sive ekonomije i za njeno ograničenje. To bi poboljšalo finansijsku situaciju u zemlji, sprečilo nelojalnu konkurenciju i time stvorilo bolju privrednu klimu, garantujući istovremeno veće poštovanje socijalnih prava radnika. To bi pomoglo i da se povрати poverenje u institucije i promoviše koncept vladavine prava.
- 1.13. Evropski ekonomski i socijalni komitet ističe važnost socijalnog dijaloga i poziva sve zainteresovane strane da na najbolji mogući način iskoriste postojeće institucije, naročito Socijalno-ekonomski savet (SES). Poziva vladu da nastavi da promoviše Socijalno-ekonomski savet i da se na sistematičniji način konsultuje s njim u vezi sa svim politikama za koje su radnici opravdano zainteresovani. Evropski ekonomski i socijalni komitet smatra da socijalni dijalog treba da se održava redovno i da ima strukturu, a ne da bude po potrebi, kao i da treba da bude efikasniji i usmeren ka rezultatima.
- 1.14. Evropski ekonomski i socijalni komitet traži da promovisanje socijalnog dijaloga bude među ključnim prioritetima institucija EU kad je reč o Srbiji i da shodno tome treba da se ogleda u svim programima Evropske komisije dostupnim zemlji. To bi zahtevalo veće učešće Socijalno-ekonomskog saveta, koji bi takođe trebalo formalno da bude uključen i konsultovan u svakoj fazi budućih pregovora o pristupu te uključen u praćenje sprovođenja budućeg Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju između EU i Srbije. Socijalno-ekonomski savet bi trebalo da dostavi komentare i mišljenja institucijama EU prilikom ocene napretka Srbije u procesu pristupanja EU.
- 1.15. Evropski ekonomski i socijalni komitet smatra da socijalni dijalog treba dodatno podsticati na regionalnom i lokalnom nivou, nadograđujući se na regionalne strukture Socijalno-

ekonomskog saveta. On takođe treba sistematičnije da se razvija na sektorskom nivou, naročito u privatnom sektoru. Potpisivanje – i primena - što više granskih kolektivnih ugovora bi stabilizovala industrijske odnose u Srbiji. Lokalne i nacionalne vlasti treba stalno podsećati na prednosti i važnost socijalnog dijaloga.

- 1.16. Evropski ekonomski i socijalni komitet napominje da je osnovana trostrana radna grupa za reviziju radnog zakonodavstva, uključujući zakone o štrajku, registraciji sindikata i zakon o reprezentativnosti socijalnih partnera. Evropski ekonomski i socijalni komitet poziva Međunarodnu organizaciju rada (MOR) i Evropsku komisiju da podrže ove tekuće poslove kako bi se srpsko zakonodavstvo i praksa u potpunosti uskladili s međunarodnim i evropskim standardima.
- 1.17. Evropski ekonomski i socijalni komitet smatra da jačanje kapaciteta socijalnih partnera za aktivno učešće u socijalnom dijalogu treba da bude među prioritetima programa pomoći Evropske unije. Pomoć je potrebna da bi se razvila njihova sposobnost za efikasno učešće u svim ekonomskim, socijalnim i pravnim pitanjima, uključujući i pregovore za pristupanje EU. Njihove organizacione strukture, interna komunikacija i sposobnost da služe svojim članovima treba da se jačaju.
- 1.18. EESK ističe da se osnovna prava radnika još uvek redovno krše u Srbiji i da mehanizmi za sprečavanje i sankcionisanje tog kršenja nisu dovoljno efikasni. EESK poziva vladu Srbije da izvrši reviziju funkcionisanja Agencije za mirno rešavanje radnih sporova. EESK predlaže da se razmotri mogućnost osnivanja specijalizovanih sudova za rešavanje radnih sporova. Štaviše, EESK traži od Evropske komisije da u svoje godišnje izveštaje uključi i poglavlje o sindikalnim pravima i osnovnim pravima radnika uz bliske konsultacije s nacionalnim i evropskim sindikatima i Međunarodnom organizacijom rada.
- 1.19. Žene preduzetnici u Srbiji igraju važnu ulogu u čitavom regionu Balkana i imaju efikasne mreže. Sada se stvara jedan kohezivan regionalni pristup koji će dalje razviti žensko preduzetništvo na lokalnom nivou. EESK preporučuje da se podrška s evropskog, regionalnog i nacionalnog nivoa pojača da bi se ubrzalo postizanje ekonomske i socijalne koristi. Pored toga, potrebno je priznanje neophodnosti pružanja ekonomske i socijalne podrške ženskom preduzetništvu u Srbiji.
- 1.20. EESK preporučuje da se između Evropskog ekonomskog i socijalnog komiteta i srpskih organizacija civilnog društva osnuje jedan Zajednički konsultativni odbor civilnog društva EU-Srbija. Ovo zajedničko telo civilnog društva treba osnovati kad formalno započnu pregovori o pristupanju Srbije EU. Taj Zajednički konsultativni odbor će omogućiti organizacijama civilnog društva obe strane da ostvare dublji dijalog i daju informacije političkim strukturama o poglavljima pregovora o pristupanju.

2. Osnova za mišljenje

- 2.1 Tokom poslednje decenije, Srbija je uložila velike napore da izvrši reforme svojih institucija, zakonodavnog okvira i ekonomskih propisa, s ciljem usaglašavanja s evropskim i međunarodnim standardima i podsticanja otvorene i efikasne tržišne privrede.
- 2.2 Potpisivanjem Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju (SSP) između Srbije i EU 2008. godine, srpske vlasti su jasno pokazale odluku da idu ka pristupu EU i dale nov podstrek procesu reformi. Prelazni sporazum o trgovini i trgovinskim pitanjima (deo Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju) stupio je na snagu 2010. godine.
- 2.3 Nova vlada, koja je stupila na dužnost 2012. godine, potvrdila je posvećenost Srbije evropskim integracijama. Preduzela je praktične korake ka nastavku reformi započetih do sada, posvećujući posebnu pažnju borbi protiv korupcije, jačanju vladavine prava, zaštiti prava manjina i ekonomskom oporavku. Uložila je i napore da unapredi regionalnu saradnju.
- 2.4 U decembru 2012. godine, Savet je zatražio od Evropske komisije da sačini izveštaj do proleća 2013. godine u kom se ocenjuje napredak koji je Beograd ostvario u dijalogu s Prištinom i u reformama usmerenim ka EU. Evropski savet je na osnovu tog izveštaja, koji je dao pozitivnu preporuku, odlučio 28. juna 2013. godine odlučiti da su se stvorili uslovi da se započnu pregovori o pristupanju Srbije EU.
- 2.5 Beograd i Priština su se, 19. aprila 2013. godine, konačno dogovorili o budućnosti srpskih opština na severu Kosova u desetoj rundi pregovora pod vođstvom EU, potpisivanjem *Prvog sporazuma o principima normalizacije odnosa*. Obe strane su u maju usvojile Plan o primeni. Dve strane su, uz pomoć EU, osnovale Komitet za primenu tog sporazuma.

3. Politički, ekonomski i socijalni razvoj

- 3.1 Srbija je još uvek zemlja u tranziciji. Izvršena je privatizacija, ali se veliki deo privrede još uvek sastoji od javnih preduzeća, kojima je često potrebno hitno restrukturiranje. Nezaposlenost je značajno povećana (24% radne snage 2012. godine). Mladi ljudi pokušavaju da emigriraju. Stanovništvo stari. Veliki deo stanovništva još uvek radi u poljoprivredi i živi u ruralnim oblastima, u kojima nedostatak investicija koči efikasan razvoj. Siva ekonomija je rasprostranjena, podriva privredu u celini, slabeći državni budžet i ostavljajući zaposlene bez ikakve socijalne zaštite. Korupcija, koja je ponekad u sprezi s organizovanim kriminalom, nanosi štetu ne samo privrednom razvoju, već i jačanju institucija. Štaviše, pravosuđu je potrebna hitna reforma ako ono treba da garantuje istinsko poštovanje prava pojedinaca i organizacija.
- 3.2 Evropski ekonomski i socijalni komitet je istakao ove različite probleme u svom mišljenju o *Odnosima EU- Srbija: uloga civilnog društva* (29. maj 2008. godine), ali je istakao i napore koje su javne vlasti uložile da se izvrše neophodne reforme. Uvedeni su mnogi novi propisi; osnovane su nove institucije, naročito za organizovanje dijaloga sa socijalnim partnerima i

drugim organizacijama civilnog društva; a prava manjina su sada i zvanično priznata. Iako taj proces još uvek nije završen, glavni problem predstavlja pretvaranje svih tih institucionalnih i zakonskih promena u praksu.

- 3.3 Srbija je ratifikovala 77 sporazuma i konvencija Saveta Evrope (SE), uključujući one ključne, poput Konvencije o zaštiti ljudskih prava i osnovnih sloboda, zaštiti nacionalnih manjina, sprečavanju torture, zaštiti dece, borbi protiv korupcije i poput Evropske socijalne povelje. Potpisano je osam dodatnih konvencija, ali one još uvek čekaju ratifikaciju, uključujući Konvenciju o sprečavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u porodici. Na međunarodnom nivou, Srbija je ratifikovala 75 konvencija Međunarodne organizacije rada (73 je sada na snazi).
- 3.4 Kako je istakao Komesar za ljudska prava Saveta Evrope¹, za pravilnu primenu mnogih od tih konvencija još uvek je potrebno preuzimanje daljih koraka. Komesar Saveta Evrope je istakao problem nestalih i prinudno raseljenih lica tokom rata; raširenu diskriminaciju prema Romima; nasilje nad ženama, kao i rasprostranjenu homofobiju.
- 3.5 Iako je vlada u oktobru 2011. godine usvojila Medijsku strategiju, pretnje i nasilje nad novinarima još uvek postoje. Mešanje privrede i politike u rad medija je takođe realnost, što ugrožava nezavisnost medija i sposobnost novinara da rade svoj posao. Štaviše, članovi sindikata još uvek su izloženi maltretiranju ili dobijaju otkaz zbog toga što su članovi sindikalnih organizacija.
- 3.6 Evropski ekonomski i socijalni komitet smatra da su jačanje procesa reformi, reforma sudstva i sprovođenje civilnih, socijalnih i ljudskih prava jasni prioriteti za Srbiju. Odnosi između EU i Srbije treba da budu jasno usmereni ka tim aspektima. To je takođe ključni problem i za organizacije civilnog društva i stoga njihovo aktivno učešće treba na svaki način podsticati.

4. Trenutno stanje i uloga organizacija civilnog društva

- 4.1. Sloboda okupljanja i udruživanja je zagarantovana Ustavom i uglavnom se poštuje. Međutim, sloboda udruživanja je ugrožena zbog učestalih pretnji nasilničkih nacionalističkih grupa.
- 4.2. Civilno društvo u Srbiji je pretežno bazirano u gradovima i neravnomerno zastupljeno u regionima. Civilno društvo u ruralnim oblastima je veoma ograničeno i njegovi kapaciteti nisu dovoljno razvijeni. Potrebno je pružiti dalju podršku udruživanju, izgradnji kapaciteta i podsticanju umrežavanja organizacija civilnog društva u ruralnim oblastima i/ili malim gradovima.

¹ Tomas Hamarberg Komisija za ljudska prava Saveta Evrope. Izveštaj nakon njegove posete Srbiji 12-15. juna 2011. godine. CommDH(2011)29.

- 4.3. Posebnu pažnju treba posvetiti poljoprivredi, razvoju interesnih grupa poljoprivrednika, kao i uključenosti poljoprivrednika u socijalni dijalog. Poljoprivreda nastavlja da igra ključnu ulogu u Srbiji - približno jedna četvrtina radno sposobnog stanovništva je zaposlena u poljoprivredi, a poljoprivredni sektor je takođe i ključni privredni sektor. Poljoprivreda i poljoprivredna politika će biti od velike važnosti u budućem procesu evropskih integracija; istovremeno, usaglašavanje sa zakonodavstvom EU biće poseban izazov za srpski poljoprivredni sektor.
- 4.4. Ne samo da bi dobro organizovane i strukturirane interesne grupe mogle da pomognu u promovisanju interesa poljoprivrednika, one bi pre svega mogle da obezbede korisnu podršku predstojećem procesu integracije, u kom će važni aspekti biti stvaranje okvira i sprovođenje specifičnih programa podrške poljoprivredi, ruralnim oblastima i ljudima koji tamo žive.
- 4.5. Među organizacijama civilnog društva ima nekoliko aktivnih partnerstava i koalicija, ali su njihovi resursi i podrška suviše ograničeni da bi im omogućili da postanu aktivniji i uticajni. Kada je reč o partnerstvima između organizacija civilnog društva i javnih vlasti, uspostavljeni mehanizmi SOCD² i KOCD³ predstavljaju primere koji mogu postati dobra praksa, pod uslovom da se njihov doprinos uzme u obzir i da se obezbedi stalna i sistematska finansijska podrška.
- 4.6. Najznačajnije prepreke održivosti organizacija civilnog društva jesu činjenica da podrška države niti je dovoljna, niti je zasnovana na dobro definisanim prioritetima, da je sponzorstvo kompanija nedovoljno razvijeno, da nedostaju donacije fizičkih lica, da se međunarodni donatori povlače, da saradnja s lokalnim vlastima nije dovoljno razvijena i da postoji ograničena odgovornost donosilaca odluka uopšte. Treba uložiti napore i pružiti podršku razvoju izbornih jedinica organizacija civilnog društva. Ograničena baza za članstvo koči razvoj imidža i priznavanja organizacija civilnog društva, a javno finansiranje još uvek nije dobro regulisano na svim nivoima. Sposobnost organizacija civilnog društva da utiču na socijalna i politička pitanja je uglavnom slaba, s izuzetkom desetak organizacija civilnog društva, od kojih se većina nalazi u Beogradu.
- 4.7. Evropski ekonomski i socijalni komitet pozdravlja napore usmerene ka unapređenju pravnog okvira udruženja i fondacija, uključujući i *Zakon o udruženjima* (oktobar 2009), *Zakon o zadužbinama i fondacijama* (novembar 2010), *Zakon o volontiranju* (maj 2010), kao i *Pojednostavljeni računovodstveni postupci za mala udruženja i fondacije* (još nije usvojen). Međutim, drugi važni zakoni su doneti, ali se još ne primenjuju, poput Zakona o socijalnoj zaštiti (2011). Evropski ekonomski i socijalni komitet podržava razvoj okvira, kako je predviđeno zakonom, koji će organizacijama civilnog društva osigurati pravičan pristup javnim resursima namenjenim za pružanje socijalnih usluga.

2 SOCD predstavlja umrežavanje i izgradnju kapaciteta u oblasti evropskih integracija i učešće civilnog društva u procesu programiranja IPA.

3 KOCD su mreže organizacija u oblasti socijalne zaštite marginalizovanih grupa koje zajedno nastupaju pred donosiocima odluka u ovoj oblasti.

- 4.8. Evropski ekonomski i socijalni komitet pozdravlja izmene člana 41 vladinog Pravilnika o javnim raspravama u kom se navode kriterijumi za obavezno organizovanje javnih rasprava, koje time postaju pravilo, a ne izuzetak, a određuju se i razumni rokovi za njihovo trajanje. Evropski ekonomski i socijalni komitet naglašava potrebu da se obezbedi pravilna primena tog mehanizma. Prioritet treba dati podizanju nivoa svesti kod javnih vlasti o koristima saradnje s organizacijama civilnog društva, kako u ranim fazama osmišljavanja javnih politika, tako i kasnije, kad se budu sprovodile. Štaviše, treba razmotriti postupke u vezi s imenovanjem predstavnika organizacija civilnog društva u različitim javnim telima na nacionalnom i lokalnom nivou, uzimajući u obzir najbolju praksu susednih zemalja i predloge organizacija civilnog društva.
- 4.9. Kancelarija za saradnju s civilnim društvom počela je s radom 2011. godine. Operativni plan za 2013-2014. godinu obuhvata ključne ciljeve koje treba ispuniti:
- razvoj Strategije za stvaranje klime pogodne za razvoj civilnog društva i osnivanje Nacionalnog saveta za razvoj civilnog društva;
 - promovisanje novih izvora finansiranja kao preduslova za održivost: institucionalne subvencije; društveno odgovorno poslovanje; korporativna filantropija; društveno preduzetništvo; razvoj kriterijuma za korišćenje javnog prostora od strane organizacija civilnog društva itd;
 - dalje unapređenje institucionalnog okvira pogodnog za razvoj civilnog društva, tj. stvaranje posebnih jedinica ili zadataka u resornim ministarstvima; razmatranje mogućnosti uspostavljanja Fonda za razvoj civilnog društva i jačanje mehanizama za saradnju između organizacija civilnog društva i Narodne skupštine Republike Srbije.
- 4.10. Evropski ekonomski i socijalni komitet pozdravlja napore koje je Kancelarija za saradnju s civilnim društvom uložila da učini da finansiranje organizacija civilnog društva iz državnog budžeta bude transparentnije, i to tako što je objavila *Godišnji zbirni izveštaj o utrošku sredstava koja su kao podrška programskim aktivnostima obezbeđena i isplaćena udruženjima i drugim organizacijama civilnog društva iz sredstava budžeta Republike Srbije*. Kancelariji za saradnju s civilnim društvom treba, međutim, dati veća ovlašćenja, da bi se povećao odziv vladinih tela na svim nivoima, kako bi se osiguralo da prikupljanje podataka bude završeno i da njihovo objavljivanje bude na godišnjem nivou. Evropski ekonomski i socijalni komitet stoga pozdravlja podršku koju je kancelariji za saradnju s civilnim društvom pružila Delegacija EU u Srbiji putem trogodišnjeg programa tehničke pomoći započetog u decembru 2012. godine⁴.
- 4.11. Brojke iz 2011. godine otkrivaju da je nedovoljno sredstava dodeljeno i zaista isplaćeno za programe/projekte kofinansiranja, čak i tamo gde je podrška donatora osigurana, uprkos činjenici da su organizacijama civilnog društva ta sredstva hitno potrebna.

4

Budžet programa tehničke pomoći je 1,2 miliona evra i on je uglavnom usmeren na podršku daljim izmenama pravnog okvira u vezi s organizacijama civilnog društva, uvodeći okvir za transparentno finansiranje iz državnog budžeta i uključivanje organizacija civilnog društva u proces donošenja odluka.

5. Socijalni dijalog

- 5.1. Socijalni dijalog je od suštinske važnosti za privredni razvoj i za obezbeđivanje društvene kohezije koja je Srbiji neophodna. Opšti kolektivni ugovor je potpisan 2008. godine. U aprilu 2011. godine, Socijalno-ekonomski savet Republike Srbije (SES) usvojio je novi Socijalno-ekonomski sporazum koji su potpisale vođe socijalnih partnera i premijer Srbije, a koji obuhvata važne korake koje će strane preduzeti. Sporazumom se potvrđuje da je socijalni dijalog preduslov za postizanje zajedničkih razvojnih ciljeva, uspešno prevazilaženje problema u vezi s ekonomskom krizom, te obezbeđivanje privrednog i društvenog napretka u Srbiji. Godine 2012. Socijalno-ekonomski savet je potpisao sporazum o minimalnoj zaradi. Na sektorskom nivou, 2011. i 2012. godine potpisana su četiri granska kolektivna ugovora u poljoprivredi, građevinarstvu, te hemijskoj i metalnoj industriji. Ministar rada je proširio primenu tih kolektivnih ugovora na sve poslodavce u zemlji. Kolektivni ugovori važe i za veći deo javnog sektora, obuhvatajući zdravstvene radnike, lokalne i nacionalne vlasti, radnike u kulturi, prosveti i policiji.
- 5.2. Socijalno-ekonomski savet je osnovan na osnovu zakona 2005. godine i predstavlja platformu za trostrane pregovore. Pored toga, sada postoji 18 Socijalno-ekonomskih saveta na lokalnom nivou, mada, uglavnom usled nedostatka posvećenosti od strane regionalnih vlasti, manje od polovine u potpunosti funkcioniše. Socijalno-ekonomski savet mora da se izbori s problemima koji koče njegove aktivnosti, od kojih je najznačajniji nedostatak finansijskih i ljudskih resursa. Uprkos tome, on je uspeo da osnuje stalne radne grupe za ekonomska pitanja, zakonodavstvo, kolektivno pregovaranje i bezbednost i zdravlje na radu. Predstavnici socijalnih partnera sada redovno učestvuju na sastancima Socijalno-ekonomskog saveta, nasuprot vladi, koju često predstavljaju zvaničnici. Njihovo učešće se povećalo otkad je Savet ponovo uspostavljen u septembru 2012. godine. Čak je i premijer postao član Socijalno-ekonomskog saveta, ali Socijalno-ekonomski savet se i dalje suočava s problemima u organizaciji svojih sednica.
- 5.3. Međutim, ako je socijalni dijalog uspeo da donese rezultate, i dalje ga treba konsolidovati i proširivati. Socijalni partneri su slabi, naročito u privatnom sektoru. Čak i kada se potpišu, kolektivni ugovori se ne primenjuju uvek; isto tako, postoje široke oblasti koje jednostavno nisu obuhvaćene socijalnim dijalogom. Na nacionalnom nivou, Socijalno-ekonomski savet još uvek nije konsultovan u vezi sa svim pitanjima koja spadaju u njegove nadležnosti, ili su te konsultacije čisto formalne prirode, pošto ih vlada suviše često ignoriše. Jedini pozitivan izuzetak je Ministarstvo rada koje sve nacрте zakona i strategija šalje Savetu kako bi on dao svoje mišljenje. Štaviše, nedavno je predložilo da se osnuje i trostrana radna grupa koja će napraviti nacrt izmena zakona o radu. Bilo je unapređenja i u zakonima o obrazovanju, pošto je Ministarstvo prosvete i nauke poslalo tri nacрта zakona Savetu kako bi on dao svoje mišljenje. Uprkos tim pozitivnijim znakovima, Socijalno-ekonomski savet se i dalje u velikoj meri ignoriše kad je reč o opštoj ekonomskoj politici, a koja ima direktan uticaj na preduzeća i aktivnosti radnika.

- 5.4. Agencija za mirno rešavanje radnih sporova je osnovana 2005. godine da bi se rešavali kako pojedinačni tako i kolektivni radni sporovi. Njena pažnja je najviše usmerena ka pojedinačnim slučajevima u kojima arbitar može da donese obavezujuću odluku i ima ista pravna sredstva kao i sud. U praksi, međutim, izgleda da Agencija nije zapravo uspeła da se postavi kao alternativa i da se s većinom konflikata izlazi pred sudove, za koje je opšte poznato da su preopterećeni. U rešavanju kolektivnih sporova, Agencija preuzima ulogu posrednika i time ne može da nametne rešenje stranama u sporu, već pokušava da podstakne obe strane da dobrovoljno prihvate mirno rešenje.
- 5.5. Vlada treba da potpiše program „Dostojanstven rad” s Međunarodnom organizacijom rada 2013 godine. Taj program treba da pomogne u reviziji različitih aspekata socijalnog zakonodavstva i postupaka kojima će oni u potpunosti biti usklađeni s međunarodnim standardima, kao i u izgradnji kapaciteta socijalnih partnera s ciljem njihovog efikasnog doprinosa socijalnom dijalogu, podržanom od strane fondova i programa EU.
- 5.6. Od suštinske je važnosti da socijalni partneri budu bolje integrisani u vladinu ekonomsku, socijalnu i politiku zapošljavanja, a jedan od razloga jesu i pregovori o ulasku u EU. Oni takođe treba da budu uključeni i u pripreme koje bi Srbiju učinile pogodnim kandidatom za korišćenje Evropskog socijalnog fonda i drugih fondova EU. Tek tada će socijalni partneri u Srbiji moći efikasno da ispunjavaju svoju buduću ulogu u forumima participativne demokratije na nivou EU.

6. **Socijalni partneri - trenutno stanje**

- 6.1. Unija poslodavaca Srbije (UPS) je glavna interesna grupa poslodavaca. Ona predstavlja srpske preduzetnike u Socijalno-ekonomskom savetu. Međutim, činjenica da većina najvećih kompanija koje rade u Srbiji, kao i druge organizacije, poput Asocijacije malih i srednjih preduzeća i preduzetnika (APPS), nisu članovi Socijalno-ekonomskog saveta slabi njen legitimitet kao učesnika u socijalnom dijalogu.
- 6.2. Privredna komora Srbije, koja je najveće poslovno udruženje, ranije nije bila uključena u rad Socijalno-ekonomskog saveta zbog sistema obaveznog članstva. Međutim, 1. januara 2013. godine, u Srbiji je usvojen sistem dobrovoljnog članstva i Komora je čvrsto rešena da doprinese socijalnom dijalogu, naročito u oblastima stručnog osposobljavanja, promovisanja spoljne trgovine i regionalnog razvoja. Ona podržava jačanje položaja Unije poslodavaca Srbije u Socijalno-ekonomskom savetu, pod uslovom da bude u mogućnosti da izrazi interese najšireg kruga poslodavaca putem efikasnih konsultativnih postupaka koji uključuju sva udruženja poslodavaca.
- 6.3. S obzirom na visoku stopu nezaposlenosti, poslodavci bi trebalo da imaju veći uticaj na razvoj dobrog poslovnog okruženja. Ono bi trebalo da podstiče preduzetništvo i brže osnivanje novih preduzeća, naročito malih i srednjih preduzeća, jednog od glavnih izvora novih radnih mesta u Evropi. U glavne prepreke za bolju poslovnu klimu spadaju: nedostatak transparentnost i predvidljivosti zakonodavnog okvira, neprivlačan poreski sistem koji obuhvata i neke

parafiskalne namete, pristup finansijskim sredstvima, procedure za registraciju preduzeća, administracija u vezi sa spoljnom trgovinom, itd. Ukupna ocena poslovne zajednice u Srbiji jeste da je ona nedovoljno uključena u zakonodavni proces i ocenu njegovog dejstva, naročito kad je reč o uticaju na mala i srednja preduzeća.

- 6.4. Sindikati su razjedinjeni i slabi. Mnogi od njih su članovi jednog od dva najveća saveza u Srbiji: Saveza samostalnih sindikata Srbije (SSSS) i sindikata Nezavisnost. Postoje takođe i još dva saveza, Asocijacija slobodnih i nezavisnih sindikata (ASNS) i Konfederacija slobodnih sindikata (KSS), koji tvrde da imaju reprezentativnost. Ovu tvrdnju treba proveriti prema novom zakonu o reprezentativnosti, o kome se trenutno vodi rasprava. Štaviše, prema navodima Ministarstva rada, ima oko 2.000 sindikalnih organizacija u kompanijama koje nisu članice nacionalnog saveza. Sve relevantne radničke organizacije treba više da se uključe u donošenje odluka u vezi sa socijalnim partnerstvom na strani zaposlenih. Uloga sindikata u Srbiji je od suštinske važnosti za jačanje socijalnog dijaloga.
- 6.5. Teškoće tranzicije i ekonomske krize naglasile su razjedinjenost i slabljenje sindikata. Komplikovan postupak registracije za sindikate, povremeno protivljenje i maltretiranje od strane rukovodilaca koji nisu spremni da prihvate socijalni dijalog na nivou preduzeća, sve to koči normalan razvoj organizacija koje predstavljaju radnike i podriva socijalni dijalog. Međutim, efikasnu saradnju koja se u poslednjih nekoliko godina razvila između dva reprezentativna saveza, Saveza samostalnih sindikata Srbije i Nezavisnosti, trebalo bi, na osnovu prethodno rečenog, pozdraviti.

Brisel, 10. jula 2013.

Predsednik
Evropskom ekonomskog i socijalnog komiteta

Anri Malos (Henri Malosse)
